

Doç.Dr.
C.Coşkun
Küçüközmen

coskun.kucukozmen@ieu.edu.tr

Enerji Risk Yönetimi: Türkiye için tehditler ve fırsatlar

Değerli okurlar, bu yazımda sizlere 30 Kasım Cuma günü İstanbul'da Kadir Has Üniversitesi'nin ev sahipliğinde PRMIA (Professional Risk Managers' International Association) tarafından gerçekleştirilen yarım günlük panelde ele alınan konuları özetle aktaracağım. Ancak öncelikle sizleri PRMIA hakkında kısaca bilgilendirmek istiyorum. Uluslararası Profesyonel Risk Yöneticileri Derneği (PRMIA), risk yöneticileri dernekleri arasında lider konumunda bir örgüt olup hem finans sektörüne, hem de finans dışı sektörlerle risk yönetimi konularında destek sağlamaktadır. Finans ve finansal hizmetler sektörlerinden 73,000'i aşkın risk profesyoneli derneğe üye olup ayrıca 400'e yakın sayıda organizasyondan üyelere sahiptir. Risk konusunda en iyi uygulamaları, etik değerleri ve ilkeleri savunur, ön plana çıkarır. Üyelere ait, paydaşları olmayan bir örgüt olup kâr amacı gütmeyen, eğitim amaçlı bir Sivil Toplum Kuruluşudur. İnternet sitesi www.prmia.org. Risk Yönetimi alanındaki sertifikaları uluslar arası alanda kabul görmektedir (PRM, APRM).

Değerli okurlar, paneli son üç Cumhurbaşkanımıza enerji danışmanlığı yapmış olan ve aynı zamanda Kadir Has Üniversitesi Enerji Sistemleri Mühendisliği Bölüm Başkanı olan Prof. Dr. Volkan Ş. EDİGER yönetti. Panelistlerimiz ise BOTAŞ eski Genel Müdürlerinden Enerji Stratejisti üstadımız M. Mete GÖKNEL, Naturgaz A.Ş. Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Üyesi ve Petform Yönetim Kurulu Üyesi Arif AKTÜRK, VOB Sözleşme, Araştırma ve İstatistik Müdürü Emir ÇETİNKAYA ve Enerji Ticareti Derneği Başkanı Mustafa KARAHAN. Panel açılışının ardından Volkan Hoca aslında tüm paneli özetledi. Aynen aktarıyorum: "Türkiye enerji güvenliği açısından %75 ölçüsünde dışa bağımlı. Bu durum ülke güvenliğinin ilk sorunu olarak en başta yer almaktadır. İhtiyacımızı karşılayacak miktarda yeterli kaynağımızın olmaması enerji arz güvenliği sorununu daha da ciddi boyutlara taşımaktadır. Bu nedenle enerji ticaretinde uzmanlaşmış bir Türkiye'nin bir an önce enerji ticaretinde yeterli uzmanlığa kavuşması gereklidir. Bunun için de devletin düzenleme, denetleme ve kontrolü çerçevesinde özel sektörün serbest rekabet koşullarına uygun çalışabilecek şekilde şeffaflığa kavuşması; sübvansive edilmemiş fiyatlar maliyet bazlı tarzda geliştirilerek gerçek rekabetçi piyasanın oluşturulması gerekmektedir. Coğrafi konumu itibarıyla, bölgesinde önemli bir ticaret merkezi olma potansiyeli yüksek olan ülkemizin enerji alım satımında ihtisaslaşarak enerjide yeni bir oyuncu tipini yaratması gerekmektedir.

Bunun için de enerji borsası on derece önemlidir. Bu toplantı özellikle ülkemizde farkındalığın ve ihtiyaç olan nitelikli insan kaynağının önemini vurgulamak açısından zamanında yapılan bir etkinlik olmuştur. İlk etapta söz alan Mete Göknel ve Arif Aktürk ise doğalgaz konusunda risk ve fırsatlara değindiler. Her iki konuşmacının görüş-

lerini harmanlayarak verelim. Enerji Güvenliğinde risk olarak ortaya çıkan hassas noktalardan biri de kaynak ve pazar arasındaki iletişim ve ulaşım hatlarının güvenliğidir. Anadolu coğrafyası Avrupa-Balkanlar-Ege-Karadeniz-Kafkaslar-Hazar Havzası-Orta Asya-Doğu Akdeniz-Ortadoğu kuşağının merkezini oluşturmak-

ta ve bu merkezi konumu nedeniyle enerji ve güvenlik konularındaki bir kesişme alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel enerji jeopolitiği açısından, Ortadoğu enerji kaynaklarına bir alternatif olarak önemi artan Hazar Havzası kaynaklarının Avrupa pazarlarına ulaştırılmasında Anadolu topraklarının bir enerji koridoru özelliğine sahip olması, Türkiye'nin önemini daha da artırmaktadır.

Ancak, önemli olmak, buna bağlı riskleri de beraberinde getirmekte ve siyasi olarak güvende olmak anlamı taşımamaktadır. Önemi olan ülke güvende olmak için her yönden güçlü olmalıdır. Bu durum Türkiye için ulusal güvenlik ve enerji risk yönetimlerini gündeme getirmektedir. Enerji Güvenliği; "Ekonomik Güvenlik" ve "Ulusal Güvenlik" ile eş anlamlıdır. Küresel anlamda enerji güvenliği ifadesi, ithalatçı ve ihracatçı ülkeler için ayrı anlama sahiptir. Enerji güvenliği sisteminin hiçbir zaman tam güvenli ve sorunsuz olması beklenemez. Enerji risk yönetimi de öncelikle doğru, uygun, sağlıklı "enerji politikalarının" ve buna bağlı olarak stratejilerin geliştirilmesi, olası riskleri öngörme, alternatif planları geliştirme ve uygulamayı gerektirmektedir. Enerji risk yönetiminde basit çözümler yoktur ve basit formüllerle ifade edilemez, hiçbir zaman "riski" bertaraf etmek mümkün değildir, ancak riski mümkün olan en düşük kabul edilebilir seviyede tutma çabasında olabilirsiniz." Ayrıca Türkiye'nin içinde bulunduğu bölge dünya petrol rezervlerinin %25,6'sını barındırmakta ve yaklaşık ortalama 27 yıllık bir üretim sürecini kapsarken İran ve Irak ise üretimde 96 ve 140 yıl gibi oldukça uzun bir sürece sahip olmaktadır. Doğalgaz da ise Bölgede Dünya rezervlerinin % 54,2 si bulunmakta ve ortalama üretim süreci de 115 yılı kapsamaktadır. Anadolu topraklarına yakın/komşu ülkelerin bu iki fosil kaynaktaki sahip olduğu değerler, gerek bu Bölgenin gerekse, bu kaynakları uluslar arası pazarlara ulaştıracak yolların değerini ortaya koymaktadır. Diğer konuşmacılar Emir Çetinkaya ve Mustafa Karahan ise enerji borsası ve enerji piyasasının işleyişine ilişkin son derece kıymetli bilgileri paylaştılar.

Bu çerçevede Emir Çetinkaya "enerji piyasasını etkileyen birçok faktör olmasına rağmen enerji fiyatlarının belirlenmesinde serbest piyasa koşulları oluşturulduğunda bu faktörlerin fiyatlara yansıtılacağını ifade ederek piyasa oyuncularının sağlıklı karar vermelerine imkân verecek şekilde dünyadaki örneklerine paralel fiyatların oluşabileceği piyasalara ihtiyaç olduğunu vurguladı. Bunun da ancak arz ve talep çerçevesinde fiyatların oluşmasına imkân verecek çok iyi tasarlanmış ve yetkin kadrolarla donatılmış ve paydaşların da desteği alınarak bir enerji borsasının bir an önce kurularak hayata geçirilmesi yoluyla olabileceğini" ifade etti.

Değerli okurlar, panelde çok önemli konulara değinildi, tartışıldı. Kapsamlı bir özeti internet sitem üzerinden yayınlayarak sizlere ulaştırmaya çalışacağım.